

**Dokuz Eylül Üniversitesi
Denizcilik Fakültesi Dergisi
Cilt:4 Sayı:1 2012**

TÜRKİYE’DE LİMANCILIK EĞİTİMİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

**Çimen KARATAŞ ÇETİN¹
Gamze ARABELEN²**

ÖZET

Çalışmanın amacı, dünyadan örnekler vererek gerek akademik gerekse mesleki eğitim açısından Türkiye’deki limancılık eğitimine ilişkin genel bir değerlendirme sunmaktır. Çalışma kapsamında, limancılık eğitimine ilişkin Türkiye’deki yükseköğretim ulusal yeterlilikleri, denizcilik eğitimi veren eğitim kurumlarının liman konusundaki dersleri ve içerikleri, sektöre yönelik eğitim konusunda gerçekleştirilen faaliyetler incelenmektedir. Dünya denizcilik üniversitelerinin limancılık eğitimine verdiği önem, liman ve terminal yöneticiliğine ilişkin çeşitli uluslar arası kuruluşlar tarafından uygulanan sertifika programları ve gelişmiş Avrupa limanlarının liman eğitim merkezleri değerlendirilmiştir.

Çalışmada, Türkiye’de ve dünyada denizcilik eğitimi veren üniversitelerin limanlara ilişkin dersleri incelenmiş ve bu derslerin kapsam ve içerik olarak geliştirilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Türkiye’de denizcilik ve limancılık konularında verilen eğitim incelendiğinde özellikle limanlara kalifiye eleman yetiştirme konusunda yetersiz kaldığı görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Denizcilik eğitimi, limancılık eğitimi, mesleki standartlar*

AN EVALUATION OF PORT EDUCATION AND TRAINING IN TURKEY

ABSTRACT

The aim of the study is to provide an overview of port education and training from both academic and occupational aspects in Turkey by giving examples from the world. In the study, Turkey’s higher education national qualifications, port courses and contents of the educational institutions providing maritime education and educational activities carried out for the sector were examined. In the context of the study, the importance of world maritime universities related to the port education, certification programs

¹ Öğretim Görevlisi Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Denizcilik Fakültesi,
cimen.karatas@deu.edu.tr

² Öğretim Görevlisi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Denizcilik Fakültesi,
gamze.arabelen@deu.edu.tr

administered by various international organizations in terms of port and terminal management and port training centers of European ports were evaluated.

As a result, port courses given in the universities with departments on maritime studies both from Turkey and the world were examined and have been found that content and extent of the courses should be developed. Concerning the port and maritime education of Turkey it can be clearly seen that there is a lack of providing qualified workforce for the ports.

Keywords: *Maritime education, port education and training, occupational standards*

1.GİRİŞ

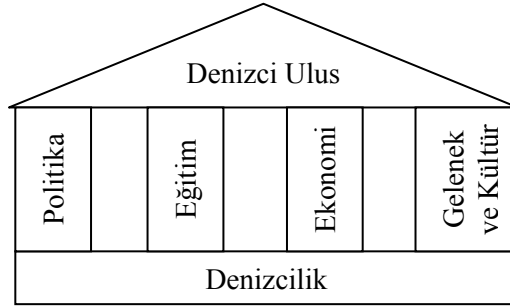
Denizyolu taşımacılığının en önemli altyapısını oluşturan limanlar, ticarete konu olan malların ekonomiye giriş-çıkış yaptığı kapılar olarak ifade edilebilir. Ülkemizde uluslararası ticaretin büyük bir bölümü en ekonomik taşıma sistemi olan denizyolu ile gerçekleştirilmektedir. İthalat ve ihracatımızın yaklaşık % 80’inin denizyolu ile yapılması ve üç kıtanın deniz ticaret hatlarının kesişme noktasında konumlanması dolayısıyla Türkiye’de liman işletmeciliğinin önemi giderek artmaktadır. Ülkemiz Avrupa, Orta Asya ve Ortadoğu arasında doğal bir köprü olma konumu ile taşımacılık yönünden büyük bir potansiyele sahiptir.

Sınırların ortadan kalktığı, uluslararası rekabetin yoğun olarak hissedildiği denizyolu taşımacılığının temel unsurları limanlardır. Yüklerin elleçlenerek taşımaların başlayıp sona erdiği limanlarda taşımaları yapan gemilerin yurtiçi, yurtdışı ve transit taşımacılıkla ülke ekonomisine katkısı büyüktür (Ulaştırma Bakanlığı Stratejik Plan, 2008: 41). Limanların, ülkelerin ticaret ve ekonomilerine etkileri değerlendirildiğinde, limanların verimli ve etkin çalışabilmesi için, kalifiye eleman eksikliğini gidermek açısından denizcilik ve limancılık eğitimi son derece önem kazanmaktadır.

Şekil 1’de de belirtildiği üzere bir bütün olarak ele alındığında, denizci ulus olabilme yolunda denizciliğin dayandığı temeller denizcilik politikası, denizcilik ekonomisi, denizcilik eğitimi ve denizcilik kültürü ve geleneği olarak değerlendirilmektedir. Denizcilik ve limancılık eğitimi açısından bakıldığında dikkate alınması gereken alt kıstaslar akademik ve operasyonel eğitimler, denizcilik eğitiminde Araştırma ve Geliştirme (AR-GE), eğitimde kurumlar arası koordinasyon ve akreditasyon kurumlarının mevcudiyetidir. Söz konusu alt kıstaslardan birinin dahi olmayışı veya yetersiz olması denizcilik eğitimini bir bütün olarak olumsuz yönde etkileyebilmekte ve çağın gereklerinin yerine getirilmesinde geri kalmasına neden olabilmektedir (Çetin, 2009: 43).

Denizcilik eğitimi disiplinli, uluslararası standartları olan ve yüksek öğrenim kapsamında düzenlendiğinde uluslararası denizcilik biliminin ve yüksek öğrenimin gereklerine de uyulmasının zorunlu olduğu bir eğitim alanıdır. Bu eğitimde gemi adamlarına yönelik eğitim standartları Birleşmiş Milletler’in bir birimi olan Uluslararası Denizcilik Örgütü (IMO) tarafından belirlenmektedir. IMO’nun bu

alandaki standardı olan STCW’78-95 taraf devletler açısından bağlayıcı olup eğitim müfredatı, eğitmen özellikleri ve eğitim altyapısı açısından eğitim kurumlarına denetim zorunluluğu getirmektedir.

Şekil 1. Denizciliğin Dayandığı Temeller

Kaynak: Çetin, 2009, s.38’den yararlanılarak oluşturulmuştur.

İnsan kaynağı, denizcilik ve özellikle limancılık sektörünün en önemli unsurudur ve dünya genelinde iyi eğitim almış gemi adamlarına talep her geçen gün artmaktadır. Denizcilikte eğitimsizlik nedeniyle denizlerde meydana gelen kazaların maliyeti oldukça yüksektir. Denizlerdeki kaza ve aksaklıklar incelendiğinde olumsuzlukların neredeyse tamamının çalışanların eğitim eksiklikleri ve yetersizliklerinden kaynaklandığı görülmektedir. Bu nedenle denizcilik sektörünün kurumsallaştırılmış, standartlaştırılmış, uluslararası alanda kabul gören, denetlenebilir ve değerlendirilebilir bir denizcilik eğitimine ihtiyaç duyduğu gerçeği kabul edilmiştir (Çetin, 2009: 43). Deniz kazalarına ilişkin sebeplere bakıldığında, deniz trafiğinde modern teknolojinin daha fazla kullanımına paralel olarak kazaların azaldığı, ancak kazaların nedenleri arasında “insan hatası” oranının arttığı gözlemlenmiştir. Pek çok kaza ticari baskılar ve tasarruf nedeniyle ucuz olduğu için tercih edilen kalifiye olmayan insan gücü kullanılması yüzünden meydana gelmektedir. IMO’nun dünyada oluşan gemi kazalarına ilişkin yaptığı istatistiklerde insan hatası payı %80-85 arasındadır. Bilindiği üzere; deniz, liman ve tersanelerde emniyet ve güvenliğin sağlanması, insan hayatının korunması birinci öncelik olmalıdır. Dünya deniz ticaretinin, limanların ve tersanelerin etkin biçimde işleyişi emniyet ve güvenliğin sağlanması ile mümkündür. Her ne kadar yapılan araştırmaların sonucu kazalarda insan hatasının payının yüksek olduğunu gösterse de gemide, liman ve tersane işletmelerinde kalifiye insan gücü kullanılmaması, personele gerekli eğitimin verilmemesi, modern teknolojinin ve gerekli teçhizatın kullanılmaması kazalara neden olmakta ve insan hatası olarak değerlendirilmektedir (Ece, 2008: 11). Bu anlamda, gemilerde çalışan insan kaynağının eğitimi kadar gerek yönetim kademelerinde gerekse liman sahasında çalışan elemanların eğitimi üzerinde önemle durulması gereken bir eğitim ve politika konusudur. Türkiye ve dünyada

limancılığa ilişkin eğitim programları ve içerikleri çalışma kapsamında incelenmektedir.

2. TÜRKİYE’DE LİMANCILIK EĞİTİMİ

Türkiye’de limancılığa ilişkin lise ve üniversite eğitimleri Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği ile uyumlu belli yeterlilikler ve standartlara göre verilmektedir. Yine limancılığa ilişkin mesleki eğitim standartları da özellikle son yıllarda sektörün ve ilgili kurumların üzerinde önemle durduğu bir konudur. Çalışma kapsamında, limancılık eğitimine ilişkin Türkiye’deki yükseköğretim ulusal yeterlilikleri, limancılık eğitimi veren eğitim kurumları ve sektöre yönelik eğitim konusunda gerçekleştirilen faaliyetler incelenmektedir.

2.1. Limancılık Eğitimine İlişkin Yeterlilikler

Deniz ve liman işletmeciliğini de kapsayan uluslararası eğitimde söz sahibi olan ve eğitim düzeylerinin sınıflandırılmasını sağlayan kurumlar, Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (UNESCO) ve Avrupa Birliği’dir.

2001 yılında Türkiye’nin de üye olduğu Bologna süreci kapsamında yükseköğretimde ulusal yeterlilikler çerçevesinin oluşturulması öne çıkmıştır (YÖK, 2010:4,9). Türkiye’de yükseköğretimde ulusal yeterlilikler çerçevesi oluşturulmasına yönelik ilk çalışmalar, 2005 yılında Bergen’de gerçekleştirilen ve ulusal yeterlilikler çerçevesinin oluşturulmasını karara bağlayan Bakanlar Zirvesi sonrasında Yükseköğretim Kurulu tarafından başlatılmıştır (YÖK, 2011). Avrupa Yükseköğretim Alanı (AYA) için geliştirilen Avrupa Yükseköğretim Alanı Yeterlilikler Çerçevesi (QF-EHEA) Bologna sürecinde ülkelerin yükseköğretim sistemlerinin kolay anlaşılabilmesi ve karşılaştırılabilmesi için Mayıs 2005’te Bergen’de toplanan Bakanlar zirvesinde kabul edilmiştir. Lizbon Sürecinde geliştirilen Yaşamboyu Öğrenim Avrupa Yeterlilikler Çerçevesi (EQF-LLL) ise 2004 ve 2006 yıllarındaki Avrupa Konseyi ve Komisyonu kararları ile olgunlaştırılmış ve Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Birliği Konseyi tarafından 23 Nisan 2008 tarihinde resmi olarak kabul edilmiştir (Yükseköğretim Ulusal Yeterlilikler Çerçevesi Komisyonu, 2009:4). QF-EHEA kısa düzey dâhil 4 düzeyden, EQF-LLL ise 8 düzeyden oluşmaktadır.

Türkiye Yükseköğretim Ulusal Yeterlilikler Çerçevesi’nin (TYUYÇ) çeşitli çalışma gruplarının çalışmaları sonucu yukarıda belirtilen yeterlilik çerçevesine (4 düzeyde) ve Uluslararası Standart Eğitim Sınıflaması’na göre oluşturulmuştur. Deniz ve liman işletmeciliği, UNESCO tarafından 1970’lerde oluşturulan ISCED sınıflamasına göre 84 kodlu ulaştırma hizmetleri ve 34 kodlu işletme ve yönetim bilimleri temel alanlarına dâhildir.

2.2. Türkiye’de Denizcilik ve Limancılığa İlişkin Akademik Eğitim

Türkiye’de denizcilik ve limancılık eğitimi, Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı liseler ve üniversitelerin 4 yıllık yüksek öğretim lisans programları dâhilinde verilmektedir. Bu programlar, yurt dışındaki alanında öne çıkan üniversitelerin ya da Türkiye’deki gelişmiş üniversitelerin programlarına uygun olarak hazırlanmaktadır. Tablo 1’de 2011 yılı itibariyle Türkiye’deki denizcilik eğitimine ilişkin sayısal bilgiler görülmektedir.

Tablo1. Türkiye’de Denizcilik Eğitimi Veren Kurumlar

Limancılık Eğitimi Veren Lise Sayısı	64
Limancılık Eğitimi Veren Üniversite Sayısı	10
Limancılık Eğitimi Veren Fakülte Sayısı	10
Limancılık Eğitimi Veren Yüksekokul Sayısı	3
Limancılık Eğitimi Veren Meslek Yüksekokulu Sayısı	17

Kaynak: Milli Eğitim Bakanlığı ve ÖSYM internet sayfaları kullanılarak hazırlanmıştır.

Türkiye’de, müfredat ve isim olarak çok benzer olanlar da dâhil, denizcilik ve limancılık eğitimi üzerine aynı adlı 3 adet Denizcilik Fakültesi, 1 adet Gemi İnşaatı ve Deniz Bilimleri Fakültesi, 1 adet Gemi İnşaatı ve Denizcilik Fakültesi, 2 adet Deniz Bilimler Fakültesi, 2 adet Denizcilik Yüksekokulu ve 1 adet Deniz İşletmeciliği ve Yönetimi Yüksekokulu bulunmaktadır. Limancılık eğitimine yönelik lisans programları bunların dışında 3 Mühendislik Fakültesi bünyesinde yer almaktadır. Tablo 2’de Türkiye’de limancılık eğitimi veren 4 yıllık yükseköğretim kurumları görülmektedir. Denizciliğe ilişkin bölümlerin dışında, liman işletmeciliğini de kapsayan dersler “Uluslararası Lojistik ve Taşımacılık”, “Ulaştırma ve Lojistik”, “Lojistik Yönetimi”, “Uluslararası Ticaret ve Lojistik Yönetimi” programlarında da yer almaktadır. Limancılık derslerinin içeriğine bakıldığında terminal ve liman işlemleri ile limanların temel fonksiyonlarına değinilmektedir. Tablo 2’de görüldüğü üzere denizcilik eğitimi konusunda hizmet veren yükseköğretim kurumlarının programlarında limancılığa yönelik ders sayısının azlığı göze çarpmaktadır.

Müfredatlarda yer alan limancılık ders içeriklerinde üzerinde ağırlıklı durulan konular şunlardır:

- Limanların işlevleri,
- Liman yapısı ve yük elleçleme ekipmanları,
- Limanlarda taraflar ve paydaşlar,
- Yük, gemi ve ekipman türleri,
- Liman tasarımının ekonomisi ve liman içi yerleşim,
- Liman trafik kontrolü,
- Liman lojistik hizmetleri,
- Yük elleçleme verimliliği,

- Dokümantasyon ve düzenlemeler,
- Liman yönetimi ve organizasyonu,
- Liman pazarlaması,
- Liman finansmanı,
- İnsan kaynakları yönetimi.

Türkiye’de limancılık alanında eğitim veren lisans programlarının başında Denizcilik İşletmeleri Yönetimi ve Deniz Ulaştırma İşletme Mühendisliği bölümleri gelmektedir. Dış ticaretinin çok önemli bir kısmını denizyolu ile gerçekleştiren bir ülke olmamıza rağmen, limancılık ve denizcilik eğitimi konusunda yeteri kadar lisans programı bulunmamaktadır. Ülkemizde son yıllarda sıkça gündeme gelmeye başlayan denizcilik ve limancılık eğitimi, çok disiplinli yapısı gereği üzerinde detaylı çalışılması ve planlanması gereken bir dal olarak değerlendirilmelidir. Deniz ve limancılıkta ilgili tarafların çok olması; sosyal, kültürel, ekonomik ve çevresel boyut taşınması konunun hem sosyal bilimler hem fen bilimleri hatta sağlık bilimleri tabanında çok geniş bir yelpazeyi içermesi gerekliliğini doğurmaktadır (Haldenbilen ve diğerleri, 2008: 16).

Tablo 2. Türkiye’de Limancılık Eğitimine Yönelik Olarak Öğrenci Alan Yüksek Öğretim Kurumları

ÜNİVERSİTE	FAKÜLTE	LİSANS PROGRAMI	LİMAN DERSLERİ
Dokuz Eylül Üniversitesi	Denizcilik Fakültesi	Denizcilik İşletmeleri Yönetimi (ing.)	-Liman ve Terminal Yönetimi -Liman ve terminal Operasyonları
İstanbul Üniversitesi	Mühendislik Fakültesi	Deniz Ulaştırma İşletme Mühendisliği	-Limanlar ve Terminaler -Liman İşletmeleri Yönetimi
Karadeniz Teknik Üniversitesi	Sürmene Deniz Bilimleri Fakültesi	Deniz Ulaştırma İşletme Mühendisliği	-Liman ve Terminal İşlemleri
Kocaeli Üniversitesi	Barbaros Denizcilik Yüksekokulu	Denizcilik İşletmeleri Yönetimi	-Liman ve Terminal İşletme Yönetimi -Liman İşletmelerinde Yönetim ve Organizasyon -Yatçılık ve Marina Yönetimi
Zonguldak Karaelmas Üniversitesi	Deniz İşletmeciliği ve Yönetimi Yüksekokulu	Denizcilik İşletmeleri Yönetimi	-Liman İşletmeleri Yönetimi

Kaynak: ÖSYM (2010) ve üniversitelerin internet sayfaları kullanılarak oluşturulmuştur.

Türkiye’deki ihracatın %70 ve ithalatın %90’ından fazlasının denizyolu ile yapılması gerçeği (TÜİK, 2009: 75) göz önüne alındığında, Türk limanlarının dünya ticaretinde oldukça önemli bir noktaya taşındığı ortaya çıkmaktadır. Ancak

Türkiye’de mevcut şartlarda verilen denizcilik eğitime bakıldığında, özellikle limanlara kalifiye eleman yetiştirme konusunda yetersiz kalındığı görülmektedir. Birçok denizcilik eğitimi veren kurumda denizcilik işletmeleri yönetimi bölümü dışındaki diğer bölümlerde limancılığa ilişkin derslerin yer almadığı ortaya çıkmıştır. Gerek yükseköğretim gerekse lise boyutunda verilen denizcilik eğitiminde limancılığa yönelik olarak verilmesi gereken ders sayısı ve içeriği bakımından geliştirilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Kamu kurumları ve özel sektör açısından bakıldığından limanlarımızda verilen hizmete uygun kalifiye eleman bulunmaması sorunu yaşanmaktadır. T.C. Ulaştırma Bakanlığı tarafından gerçekleştirilen 9. ve 10. Ulaştırma Şuraları (1998-2009) Denizyolu Ulaştırması Komisyon raporunda da sektörün eğitilmiş işgücü talebinin tam olarak karşılanmadığı belirtilmiştir. Denizcilik ve limancılık sektörüne eğitilmiş işgücü sağlayan fakülte ve yüksekokulların yanı sıra üretimde kullanılacak ve üretimin hızlı, verimli, ekonomik olarak gerçekleşmesinde rol üstlenecek vasıflı ara eleman ihtiyacını karşılayacak eğitim-öğretim kurumlarına ihtiyaç vardır. Limancılık ve denizcilik konusuna gereken önem verilmesi hedeflenmiştir (9. Ulaştırma Şurası Denizyolu Ulaştırması Komisyon Raporu, 1998: 25).

2009-2013 dönemi için ortaya konulan Ulaştırma Bakanlığı Stratejik Plan’ında 5. stratejik amaç olarak, ulaştırma sektöründe karar alma ve planlama sürecinde etkinliği arttıracak bir yapı oluşturulması ve uzmanlaşmış insan kaynağı ile kurumsallaştırmanın geliştirilmesi, bunun için de eğitime gereken önemin verilmesi benimsenmiştir. Orta ve uzun vadede ise denizcilik ve limancılık sektöründe hizmet vermekte olan kamu kurum ve kuruluşlarının birikimlerinden de yararlanılarak, sektörün ihtiyacı olan mesleki eğitim almış, nitelikli personel talebinin karşılanmasının yanı sıra, sektörde yaşanan sorunlara çözüm getirmek için gerekli bilimsel incelemeleri yapmanın denizcilik sektörünü geleceği için çok faydalı olacağı belirtilmiştir (Ulaştırma Bakanlığı Stratejik Plan, 2009-2013: 41). Bu anlamda, akademik eğitimin yanı sıra limanlarda saha içinde çalışacak personelin mevcut ekipmanları kullanması için gerekli eğitimleri almaları gerek liman güvenliği gerekse limanların verimli çalışması için bir ön şarttır. Limancılık sektöründe meslek standartlarının belirlenmesi ve mesleki eğitimlerin bu standartlar çerçevesinde verilmesi gerekliliği öne çıkmaktadır.

2.3. Türkiye’de Limancılık Sektörüne Yönelik Mesleki Eğitim

Eğitim ve öğretim programlarının iş piyasası gereklerine göre oluşturulmasında, bireylerin mesleği icra edebilme becerilerinin tespitinde meslek standartları temel teşkil etmektedir. Meslek standardı; bir mesleğin başarı ile icra edilebilmesi için, gerekli bilgi, beceri, tavır ve tutumların neler olduğunu gösteren asgari normlar olarak tanımlanabilir (MYK, 2011).

Uluslararası mesleki standartlara ilişkin önemli kurumlar, dünya genelindeki çalışma kurallarını belirleyen Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) ve Avrupa Birliği’dir. ILO tarafından oluşturulan Uluslararası Standart Meslek Sınıflaması (ISCO) 2007 Aralık’ta güncellenerek ISCO-08 oluşturulmuştur (ILO, 2010).

Ayrıca, ulusal meslek standartlarının hazırlanmasında, standardı belirlenecek mesleklere ilişkin yeterlilik düzeyleri, Avrupa Birliği tarafından benimsenen yeterlilik seviyelerine ve “Yaşam Boyu Öğrenme için Avrupa Yeterlilikler Çerçevesi (EQF-LLL)”ne uygun olmak zorundadır.

Ulaştırma şuralarında da belirtildiği üzere limanlarda mesleki eğitim almış ara elemanlara ihtiyaç vardır. Bu anlamda, Türkiye’de Mesleki Yeterlilik Kurumu’nun öncülüğünde Türkiye Liman İşletmecileri Derneği limanlarda gerek sahada gerekse ofiste çalışacak elemanları kendileri yetiştirme yolunda adım atmıştır. Türkiye’de liman çalışanlarına yönelik mesleki eğitim yeterliliklerini, amacı Avrupa Birliği ile uyumlu ulusal mesleki yeterlilik sistemini kurmak ve işletmek olan Mesleki Yeterlilik Kurumu belirlemektedir. 2008 yılında Türkiye Liman İşletmecileri Derneği ile Mesleki Yeterlilik Kurumu arasında limancılık mesleğine yönelik olarak Ulusal Meslek Standartlarının hazırlanması için yapılan anlaşmadan sonra TÜRKLİM, Mesleki Yeterlilik Kurumu tarafından meslek standartları hazırlamak için akredite edilmiştir (TÜRKLİM, 2011:1). Limancılıkla ilgili hazırlanan meslek yelpazesi ve meslek standartlarından 27446 sayılı ve 28.12.2009 tarihli, 27579 sayılı ve 12.05.2010 tarihli, 27759 sayılı ve 14.11.2010 tarihli Resmi Gazete’de yayımlananlar aşağıdaki gibidir:

- Liman operasyon müdürü
- Liman operasyon elemanı (puantör)
- Liman terminal şefi,
- Ambar ve antrepo şefi,
- Liman vinç operatörü (RTG ve SSG),
- Liman saha istif makineleri operatörü (CRS ve ECS),
- Liman pompa ve tank saha operatörü.

Tablo 3. Türkiye’de Limancılığa İlişkin Ulusal Meslek Standartları

Meslek	Avrupa Yeterlilik Çerçevesi Referans Seviyesi	Resmi Gazete’de Yayınlanma Tarihi	Meslek Tanımı	Mesleğin Uluslararası Sınıflandırmadaki Yeri
Liman Operasyon Elemanı (Puantör)	3	14.11.2010	Operasyon yöneticisinin gözetiminde, iş sağlığı ve güvenliği, çevre ve kalite standartları ile mevzuatlara, uluslararası kurallara, iş talimatlarına uygun olarak bir liman postasının hazırlıklarına ve yük elleçleme işlemlerine nezaret eden, bu elleçleme işlemlerinin kayıtlarını tutan ve işlemleri kontrol eden nitelikli kişidir	ISCO 08: 4323 (Taşımacılık ile ilgili büro elemanları)
Liman Pompa ve Tank Saha Operatörü	3	14.11.2010	Operasyon yöneticisinin gözetiminde, iş sağlığı ve güvenliği, çevre ve kalite standartları ile mevzuatlara, uluslararası kurallara, iş talimatlarına uygun olarak limanların pompa ve tank sahalarının ve bu sahalardaki ürünlerin kontrollerini yapabilen, ürünlerden numune alabilen, gemi ve kara ile karada tank ve tanker arasında sıvı yükleri aktarabilen, pompalar, tanklar ve hatların temizliğini yapabilen nitelikli kişidir.	ISCO 08: 8343 (Vinç, yük asansörü ve ilgili tesis operatörleri)
Liman Vinç Operatörü (RTG ve SSG)	3	12.05.2010	İlgili operasyon yöneticisinin gözetiminde, RTG (Rubber Tyred Gantry) ve SSG (Ship to Shore Gantry) iş makinelerinin günlük kontrollerini yapan, gemi ve liman iskele, rıhtım, terminal alanlarında, bu iş makinelerini kullanarak yüklerin/konteynerlerin, tahliye, yükleme, istifleme, nakletme, aktarma gibi elleçleme işlemlerini iş sağlığı ve güvenliği, çevre ve kalite standartları ile mevzuatlara, iş talimatlarına uygun olarak gerçekleştiren nitelikli kişidir.	ISCO 08: 8343 (Vinç, yük asansörü ve ilgili tesis operatörleri)
Liman Saha İstif Makineleri Operatörü (CRS ve ECS)	3	12.05.2010	İlgili operasyon yöneticisinin gözetiminde, CRS (Container Reach Stacker) ve ECS (Empty Container Reach-Stacker) iş makinelerinin günlük kontrollerini yapan, limanın operasyon alanlarında, bu iş makinelerini kullanarak yüklerin/konteynerlerin yükleme, istifleme, boşaltma, nakletme, aktarma gibi elleçleme işlemlerini iş sağlığı ve güvenliği, çevre ve kalite standartları ile mevzuatlara, iş talimatlarına uygun olarak gerçekleştiren nitelikli kişidir.	ISCO 08: 8344 (Forklift vb. yükleme-boşaltma yapan araçların operatörleri)

Tablo 3. Türkiye’de Limancılığa İlişkin Ulusal Meslek Standartları

Meslek	Avrupa Yeterlilik Çerçevesi Referans Seviyesi	Resmi Gazete’de Yayınlanma Tarihi	Meslek Tanımı	Mesleğin Uluslararası Sınıflandırma daki Yeri
Liman Terminal Şefi	5	28.12.2009	Operasyon müdürünün onay ve gözetimiyle limanın iskele ve terminal alanında; rıhtım ve saha planlaması ile ekip ve ekipman organizasyonu yapan, taşeronlarla ilişkileri yürüten ve operasyonlarla ilgili maliyetlendirme ve satın alma çalışmalarına katkı veren, iskele-terminal personelini, iş sağlığı ve güvenliği, çevre ve kalite standartları ile mevzuatlara, iş talimatlarına uygun olarak yöneten ve operasyonları inisiyatif olarak gerçekleştiren nitelikli kişidir.	ISCED 97 : 840 ISCO 08: 3341 (Ofis şefleri)
Ambar ve Antrepo Şefi	5	28.12.2009	Limana ambar ve antrepo alanlarında, saha (konteyner hariç) ve depo planlaması, ekip ve ekipman organizasyonu yapan, maliyetlendirme, satın alma ve taşeronlarla ilgili işlemlere destek veren, gümrük işlemlerini yürüten, ambar-antrepo personelini yöneterek iş sağlığı ve güvenliği, çevre ve kalite standartları ile mevzuat ve iş talimatlarına uygun olarak ambar ve antrepo operasyonlarını inisiyatif olarak gerçekleştiren nitelikli kişidir.	ISCED 97: 840 ISCO 08: 3341 (Ofis şefleri)
Limana Operasyon Müdürü	6	28.12.2009	Rıhtım planlaması, saha planlaması, ekip ve ekipman planlaması yapan, operasyonları gerçekleştiren, operasyonel maliyetlendirme, satın alma ve taşeronlarla ilgili işlemleri yürüten, iş ve süreç geliştirme çalışmalarına destek veren, operasyon personelini, iş sağlığı ve güvenliği, çevre ve kalite standartları ile mevzuat ve iş talimatlarına uygun olarak üst düzey inisiyatif olarak yöneten nitelikli kişidir.	ISCED 97: 840 ISCO 08: 1324 (Tedarik, dağıtım ve ilgili müdürler)

Kaynak: MYK, 2011 kullanılarak hazırlanmıştır.

Ayrıca forklift operatörü, liman vinç operatörü ve vardiya amiri standartları da TÜRKLİM tarafından hazırlanmış olup diğer sektörlerin bu standartlarla ilgili ortak noktalarının tespit edilmesi maksadıyla diğer sektörlerin çalışmaları beklenmektedir (TÜRKLİM, 2011:1).

Türkiye’de limancılığa ilişkin meslek grupları seviyeleri daha çok mavi yakalı olarak adlandırılan mesleklerde 3 iken beyaz yakalılarda 5 ve 6’dır. ISCO-08 meslek kodları, her mesleğin tanımına ve gerektirdiği görevlere göre değişmektedir. Tablo 3’de Türkiye’de limanlara ilişkin meslekler, tanımları, mesleğin uluslar arası sınıflandırmadaki ve Avrupa Yeterlilikler Çerçevesi’ndeki seviyesi gösterilmektedir.

3. DÜNYADA LİMANCILIK EĞİTİMİ

Türkiye’deki limancılık eğitimine ilişkin ders programları ve içerikleri dünyanın önde gelen üniversiteleri incelenerek oluşturulmuştur. Dünyadaki limancılık eğitimi de akademik ve mesleki olarak ikiye ayrılabilen ve genellikle limanlar sahada çalışacak elemanı kendileri yetiştirme yoluna başvurmaktadır.

3.1. Dünyada Limancılığa İlişkin Akademik Eğitim

Dünyadaki örnekler incelendiğinde lisans seviyesinde doğrudan limancılık eğitimi veren çok az program bulunmaktadır. Ancak Avrupa’daki bazı ülkeler, ABD ve Uzakdoğu gibi ülkelerde ya lisansüstü eğitim programlarıyla ya da 5-6 yıllık bütünleştirilmiş programlarla denizcilik ve limancılık alanında eğitim yapan programlar mevcuttur. Tablo 4’de uluslararası düzeyde denizcilik eğitimi veren üniversiteler yer almakta ve bazı üniversitelerin ulaştırma ve lojistik bölümlerinde de limancılık eğitimine yönelik olarak dersler verildiği görülmektedir.

Tablo 4. Uluslararası Düzeyde Denizcilik ve Limancılık Eğitimi Veren Üniversiteler ve Programları

KITA/BÖLGE	ÜLKE	ÜNİVERSİTE	FAKÜLTE/BÖLÜM	PROGRAM	
AMERİKA	A.B.D	Maine Maritime Academy	Loeb Sullivan School of International Business & Logistics	(*)International Business & Logistics (**)Global Logistics & Maritime Management	
	A.B.D.	The California Maritime Academy	International Business & Logistics	(*) Business Administration Program in International Business and Logistics	
AVRUPA	Almanya	Wismar University of Applied Sciences Technology, Business and Design	Maritime Department	(*)Navigation /Maritime Logistics (*)Traffic Operations Logistics	
	Danimarka	University of Southern	Social Sciences / Economics and Business Administration		
	Finlandiya	Satakunta University of Applied Sciences	Faculty of Business and Culture	(*)International Business and Marketing Logistics	
	Hırvatistan	University of Rijeka, Faculty of Maritime Studies	Logistics and Management Department	(*)Logistics and Management	
	İspanya	Southampton Solent University	Faculty of Nautical Studies	(**)International Maritime Studies-Shipping and Logistics	
	İsveç	World Maritime University	Maritime Affairs	(**) MSc Malmö – Shanghai - Dalian	
	Polonya	Szczecin Maritime University	Faculty of Economics and Transport Engineering		(*)Logistics and Management in European Transport System (*)Integrated Transport Logistics
		University of Gdansk	Institute of Maritime Transport and Seaborne Trade		(*) Department of Seaborne Trade
Gdynia Maritime University		Faculty of Entrepreneurship and Quality Science		(*) Department of Maritime Logistics	

Tablo 4. Uluslararası Düzeyde Denizcilik ve Limancılık Eğitimi Veren Üniversiteler ve Programları

KITA/BÖLGE	ÜLKE	ÜNİVERSİTE	FAKÜLTE/BÖLÜM	PROGRAM
ASYA/ PASİFİK	Avustralya	Australian Maritime College	The National Centre for Ports and Shipping /Maritime & Logistics Management	(*) Diploma of Maritime and Logistics Management (*) Advanced Diploma of Maritime and Logistics Management (*) Business (Maritime and Logistics Management)
	Çin	Shanghai Maritime University	Transport College	(*) Logistics Management
		Dalian Maritime University	Maritime College	(*) Transportation and Logistics Engineering
	Hindistan	Amet University	Management Studies Marine Engineering Faculty Harbour Engineering Faculty	(*) Logistics and Supply Chain Management (*) Marine Engineering (*) Harbour Engineering
	Japonya	Tokyo University of Marine Science and Technology, Faculty of Marine Technology	The Graduate School of Marine Science and Technology	(**) Logistics Management and Economics
		Kobe University, Graduate School of Maritime Sciences	Division of Maritime Logistics Sciences	(**) Advanced Logistics Analysis
	Kore	Korea Maritime University	College of Maritime Sciences	(*) International Logistics Systems
		Mokpo National Maritime University	Division of Maritime Transportation System	(*) Department of International Logistics System
	Vietnam	University of Transport in Ho Chi Minh City	Faculty of Transport Economics	(*) Logistics Management and Multimodal Transport
	ORTADOĞU	Mısır	Arab Academy for Science &Technology and Maritime Transport	Institute of International Transport &Logistics College of International Transport &Logistics
İran		IRISL Maritime Training Institute	Port Operations and Logistics Faculty	(*) Basics of Logistics

(*) Lisans Programı

(**) Yüksek lisans Programı

Kaynak: Uluslararası Denizcilik Üniversiteleri Birliği (IAMU) internet sayfası (www.iamuedu.org)

3.2. Dünya’da Limancılık Sektörüne Yönelik Eğitim

Dünya çapındaki liman çalışanlarının eğitiminde Türkiye limanları için TÜRKLİM mesleki eğitimi üstlenirken, dünyanın önemli limancılık birlikleri ve kuruluşları da mesleki eğitime destek vermektedir. Uluslar arası Limanlar ve İskeleler Birliği (IAPH), Amerika Liman Otoriteleri Birliği (AAPA) ve Avrupa

Deniz Limanları Örgütü (ESPO) bu kurumlardan bazılarıdır. AAPA, 4 yıllık eğitim sürecini kapsayan ve üye liman otoriteleri ve liman acenteleri çalışanlarına yönelik Profesyonel Liman Müdürü (PPM) Sertifika Programı uygulamaktadır (AAPA, 2011). Ayrıca Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD) tarafından TrainForTrade Programı kapsamında liman yönetimine yönelik Liman Eğitim Programı gerçekleştirilmektedir. Uzaktan eğitim olanağı veren bu program 8 modülden oluşmakta ve program sonunda UNCTAD ve ilgili liman otoriteleri tarafından sertifikalandırılmaktadır (UNCTAD, 2010). Liman ve terminal yönetiminde uzaktan eğitim veren bir başka kuruluş ise IBC Global Academy’dir. Üniversiteler ile işbirliği içinde çalışan bu kurum, Lloyd’s Maritime Academy ile beraber 1 yıllık eğitimle Liman Yönetimi ve Terminal Yönetimi Diplomalari vermektedir (IBC Global Academy, 2010). Her iki kurum tarafından verilen Liman Yönetimi program içeriklerinin bir karşılaştırmalı tablosu (Tablo 5) verilmektedir.

Limana ve terminal yönetimine ilişkin yönetici pozisyonundakilere yönelik bahsi geçen eğitimlerin yanı sıra özellikle Avrupa’nın önde gelen limanları liman otoriteleri kapsamında oluşturdukları liman eğitim merkezleri ile kendi liman çalışanlarına yönelik eğitim vermektedir. Antwerp liman otoritesinin bir birimi olan Antwerp/Flanders Liman Eğitim Merkezi (APEC) özel sektör ve kamu işbirliği ile Antwerp, Zeebrugge, Ghent ve Ostend liman çalışanlarına yönelik eğitim ve çalıştaylar düzenlemektedir (Antwerp Liman Otoritesi, 2011). Hamburg limanında ise aynı görevi Hamburg Limanı Eğitim Enstitüsü (HPTI) sürdürmektedir (HPTI, 2011).

Tablo 5. Liman Yönetimi Uzaktan Eğitim Programları İçerikleri

	UNCTAD	IBC Global Academy
Modül 1	Ticaret ve uluslar arası taşımacılık	Liman yönetimine giriş
Modül 2	Liman sisteminin organizasyonu	İnsan yönetimi
Modül 3	Liman sisteminin işlemesi	Ticari yönetim
Modül 4	Limanların gelecekteki konuları	Pazarlama ve iş geliştirme
Modül 5	Yönetim yöntemleri ve araçları	Finans, muhasebe ve bütçeleme
Modül 6	Ekonomik ve ticari yönetim	Liman tasarımı ve mühendisliği
Modül 7	İdari ve yasal yönetim	Liman proje yönetimi: İlkeler ve teknikler
Modül 8	Teknik yönetim ve insan kaynaklarının geliştirilmesi	Liman çevre yönetimi ve çevresel paydaş ilişkileri
Modül 9	--	Limanlarda emniyet ve güvenlik
Modül 10	--	Deniz operasyonlarını yönetme
Modül 11	--	Vaka çalışması: Geliştirme projesi

Kaynak: UNCTAD (2010) ve IBC Global Academy (2010) internet sitelerinden hazırlanmıştır.

Dünyada limancılık eğitimi alanındaki en önemli etkinliklerden biri ise Uluslararası Liman Eğitim Konferansı’dır (IPTC). Rotterdam liman çalışanlarının eğitimini gerçekleştiren bir enstitü olan STC Group tarafından ilki 1970 yılında Rotterdam’da gerçekleştirilen ve her iki yılda bir düzenlenen Uluslararası Liman

Eğitim Konferansı (IPTC), limanlarda insan kaynaklarının geliştirilmesi ve eğitimi konularına odaklanmakta ve konferansta liman eğitimi, liman eğitim programları ve liman eğitim enstitülerinde son gelişmeler tartışılmaktadır (IPTC, 2009). Türkiye’de de özel liman işletmecilerini temsil eden TÜRKLİM ise, Kariyer-Port projesi ile TÜRKLİM tarafından meslek standartları hazırlanan ve MYK tarafından onaylanarak resmi gazetede yayınlanan meslek alanlarında hizmet verecek TÜRKAİ (Türk Akreditasyon Kurumu) ve MYK tarafından akredite olmuş sınav ve belgelendirme hizmeti veren bir **Model Mesleki Yeterlilik Belgelendirme Merkezi (Kariyer-Port)** kurmayı ve işletmeyi hedeflemiştir (TÜRKLİM, 2011).

4. SONUÇ

Limancılık; liman altyapısının oluşturulması, tasarımı ve inşaatı, terminal ekipmanlarının ve bilgi sistemlerinin tedariki ve kullanımı, liman tarifesi ve finansmanı, limanın hukuki sorumlulukları, limanın pazarlanması, işletilmesi ve yönetilmesi, vb. birçok konuyu kapsamı ile çok disiplinli bir alandır. Liman yönetiminde çalışacak bir elemanın, mühendislik, hukuk, işletme gibi bilim alanlarında gerekli bilgiyle donatılması önem taşımaktadır. Denizcilik Müsteşarlığı verilerine göre 212 kıyı tesisinin bulunduğu ülkemizde liman konusunda eğitilmiş eleman bulmanın zorluğu Ulaştırma Şuralarında da sürekli tekrarlanan bir politika konusudur. Ancak, Türkiye’de de bahsi geçen konuların tümünde eğitilmiş ve uzmanlaşmış elemanları yetiştirmek zor olmakla birlikte sayıca da yetersizdir. Dünya da aynı şekilde denizcilik eğitimi konusunda hizmet veren yükseköğretim kurumlarının programlarında limancılığa yönelik ders sayısının azlığı göze çarpmaktadır. Limancılığın gerek yönetim gerekse saha operasyon elemanlarına ihtiyaç duyması, ara eleman eğitiminde mesleki kuruluşların ön plana çıkmasını sağlamıştır. Dünyada birçok örneği olduğu gibi Türkiye’de de TÜRKLİM bu kurumlardan biridir.

Türkiye’deki limancılık eğitime ilişkin ders programları ve içerikleri dünyanın önde gelen üniversiteleri incelenerek oluşturulmuştur. Türkiye’de limancılık eğitimi Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı liselerde ve üniversitelerin 4 yıllık yüksek öğretim lisans programları dahilinde verilmektedir ancak sayısal veriler incelendiğinde mevcut eğitim kurumlarının sayıca yetersizliği ortaya çıkmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı olarak denizcilik eğitimi veren lise sayısı 65 olmasına rağmen, bu kurumlarda okutulan dersler limancılıkla doğrudan bağlantılı değildir. Limancılık eğitime yönelik olarak eğitim veren üniversite sayısı 10, buna bağlı fakülte sayısı ise 8’dir. Kaldı ki bu kurumların doğrudan limancılık eğitimi veren bölümleri bulunmamaktadır. Bunların dışında kalan 2 üniversitemizde ise limancılık eğitime yönelik lisans programları Mühendislik Fakülteleri bünyelerinde eğitim vermektedir. Türkiye’nin dış ticaretinin %80’inin denizyolu ile gerçekleştirildiği göz önüne alındığında, Türk limanlarının dünya ticaretinde oldukça önemli bir noktaya taşındığı ortaya çıkmaktadır. Ancak Türkiye’de mevcut şartlarda verilen denizcilik eğitime bakıldığında, özellikle limanlara kalifiye eleman yetiştirme konusunda yetersiz kaldığı görülmektedir. Bu bakımdan denizcilik ve limancılık sektörüne eğitilmiş işgücü sağlayan fakülte

ve yüksekokulların yanı sıra liman hizmetlerin hızlı, verimli ve ekonomik olarak gerçekleşmesinde rol üstlenecek vasıflı ara eleman ihtiyacını karşılayacak eğitim-öğretim kurumlarına ihtiyaç vardır.

KAYNAKLAR

AAPA (American Association of Port Authorities) (2011). *Professional Port Manager (PPM) Certification Program* (<http://www.aapa-ports.org/programs/content.cfm?ItemNumber=650&navItemNumber=518>). Erişim: 14.06.2011

Antwerp Liman Otoritesi (2011). *About APEC*, http://www.portofantwerp.com/apec/html_en/en_overapec.html Erişim: 07.06.2011

Çetin, O. (2009). Denizcilik Sektöründe Mukayeseli Bir Model, *Güvenlik Stratejileri Dergisi-The Journal of Security Strategies*-Yıl:5, Sayı:10, s.38.

Cerit, G., Nas, S., Yılmazel, M, ve Alemdağ, Ö. (2005). *Mesleksel Değerler ve Etik Eğitimi: Denizcilik Uygulaması*, <http://www.deu.edu.tr/DEUWeb/Icerik/Icerik.php?KOD=3249> Erişim: 13.06. 2011

Ece, J.N. (2008). *Tarihe Geçen Deniz Kazaları ve Önlemler*, http://www.cozumvar.com.tr/tr/Yayinlarimiz/Denizcilik_Sektoru/Tarihe_Gecen_Deniz_Kazalari_ve_Onlemler.asp, Erişim: 13.06.2011

Haldenbilen, S., Ceylan, H., Murat, Y. Ş., Başkan, Ö. ve Ceylan, H. (2008). Türkiye’de Ulaştırma Eğitimi için Yeni Bir Model, Pamukkale Üniversitesi İnşaat Fakültesi İnşaat Mühendisliği Ulaştırma ABD, *Journal of Academic Design – Akademik Dizayn Dergisi*-s.16.

HPTI (Hamburg Port Training Institute) (2011). <http://www.hpti.de/> Erişim: 07.06.2011

IAMU (Uluslararası Denizcilik Üniversiteleri Birliği) (<http://www.iamuedu.org/IAMUMembersGeneralMap/IAMUMembersAsiaPaciffc.aspx>) Erişim: 14.06.2011

IBC GLOBAL ACADEMY (2010). *Diploma in Port Management*. <http://www.informaglobalevents.com/division/global-academy> Erişim:09.06.2011

ILO (Uluslar arası Çalışma Örgütü) (2010). *ISCO-International Standard Classification of Occupations* <http://www.ilo.org/public/english/bureau/stat/isco/index.htm> Erişim: 08.06.2011

IPTC (International Port Training Conference-Uluslararası Liman Eğitim Konferansı) (2009). <http://www.iptc-online.net/> Erişim: 08.06.2011

Mesleki Yeterlilik Kurumu (MYK) (2011). Hakkımızda-Genel <http://www.myk.gov.tr/index.php/tr/hakkimizda/genel-olarak> Erişim: 09.06.2011

Milli Eğitim Bakanlığı, (2011). www.meb.gov.tr Erişim: 05.06.2011

ÖSYM (Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi) (2010). 2010 ÖSYS LYS Kılavuzu. <http://www.osym.gov.tr/belge/1-12076/2010-osys-yerlestirme-yuksekogretim-programlari-ve-kont-.html> Erişim: 14.06.2011

T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, (2006). 9. Kalkınma Planı (2007-2013), Ankara, 41 http://www.ulastirmasurasi.org/tr/data_bank.html Erişim: 13.06.2011

T.C. Ulaştırma Bakanlığı, (1998). 9. Ulaştırma Şurası Ulaştırma Şurası Denizyolu Ulaştırması Komisyon Raporu, Ankara, s.25. [41http://www.ulastirmasurasi.org/tr/data_bank.html](http://www.ulastirmasurasi.org/tr/data_bank.html) Erişim: 13.06.2011

T.C. Ulaştırma Bakanlığı, (2008). *Stratejik Plan (2009-2013)*, Strateji Geliştirme Başkanlığı, s.41.

TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) (2009). Dış Ticaret İstatistikleri Yıllığı. Ankara, s.75.

TÜRKLİM (Türkiye Liman İşletmecileri Derneği) (2011). TÜRKLİM Kariyer-Port Projesi Bilgi Notu.

UNCTAD (United Nations Conference on Trade and Development) (2010) Port Training Programme. <http://r0.unctad.org/trainfortrade/> Erişim: 06.06.2011

YÖK (Yükseköğretim Kurulu) (2010). *Yükseköğretimde Yeniden Yapılanma: 66 Soruda Bologna Süreci Uygulamaları*, YÖK, Ankara.

Yükseköğretim Ulusal Yeterlilikler Çerçevesi Komisyonu, (2009). *Türkiye Yükseköğretim Ulusal Yeterlilikler Çerçevesi (TYUYÇ)*, YÖK, Ankara.

YÖK (Yükseköğretim Kurulu) (2011). *Bologna Süreci* <http://bologna.yok.gov.tr/?page=yazi&i=71> Erişim: 10.06.2011